

Јерменски премијер најавио је узајамно признање граница из 1991. године, а председник Азербејџана поставио ултиматум да Јермени у Карабаху морају да узму азербејџанско држављанство или да потраже друго место за живот.

Пашињан и Шолц током мартовске посете Берлину

Непуних пет година откако је на таласу протеста постао премијер Јерменије, Никол Пашињан је изразио спремност да се и формално одрекне Арцаха или Нагорно-Карабаха, како ову област називају у Азербејџану. Он је у јерменском парламенту у уторак поновио да обострано признање Јерменије и Азербејџана у совјетским границама из 1991. године представља услов за мир.

Судбина Нагорно-Карабаха и његових становника Јермена трагична је по неколико основа: због промене власти обојеном револуцијом у Јеревану, потом смена у војсци,

неспремности за рат и његовог губитка, тактизирања јерменске владе између Русије и ЕУ, али и каснијег односа снага међу њиховим пријатељима и непријатељима.

Колико год је Русија подржавала Јермене, а то није било више од формалног (није интервенисала током последњег рата, јер се он није одвијао на територији Јерменије као чланице ОДКБ – Арцах је на територији Азербејџана), толико је Пашињан од првог дана „вукао“ земљу ка западу. Јерменски премијер је критиковао улогу Москве у ОДКБ-у, одбио је вежбе источног војног савеза ове године и најављивао замену руског мировног контингента међународном мисијом.

У покушајима да се нађе мировно решење и дефинише статус Нагорно-Карабаха учествовали су на одвојеним колосецима, истовремено се међусобно такмичећи – на једном правцу Русија, а касније као главни партнери Јеревана ЕУ са САД. Власт у Јеревану упорно је гледала ка Западу, а економски интереси Москве били су ближи Азербејџану. И рат у Украјини показао је потом да је улога Турске, која је заштитница Бакуа, немерљива за Москву. Стога делује да је решење овог конфликта на Кавказу Москва одлучила да препусти Турској и да, после војне, дозволи и дипломатску победу Азербејџана над Јерменијом.

Сада је Пашињан најавио да је Јерменија спремна да призна интегритет Азербејџана у границама из доба СССР-а. Пашињан сматра узајамно признавање граница реалним ако обе државе „јасно, без двосмислености или подметања, признају територијални интегритет једна друге и обавезу се данас и заувек да неће износити територијалне претензије на рачун друге“. „Желим да поново потврдим да Јерменија у потпуности признаје територијални интегритет и очекује да ће Азербејџан учинити исто, признајући територију Јерменије као територију Јерменске ССР“, рекао је Пашињан и нагласио у скупштини да је сама јерменска страна преузела иницијативу да се споразуму приложи мапе територије Јерменске и Азербејџанске ССР припремљене у СССР-у као основа територијалног интегритета.

Године 1988. Савет посланика Аутономне области Нагорно-Карабах (АОНК) обратио се руководству СССР-а са захтевом да се регион пребаци из Азербејџанске ССР у Јерменску ССР. Москва је тај захтев одбила. У децембру 1989. власти Јерменске ССР самостално су потписале споразум с АОНК о укључивању територије у Јерменију. Азербејџан није признао споразум и одговорио је артиљеријском ватром дуж границе. Месец дана касније, Врховни совјет СССР-а такође је оценио документ као неуставан и прогласио ванредно стање у зони сукоба.

Распадом СССР-а међу потписницима Алматске декларације били су и Јереван и Баку. Документ је дефинисао интегритет бивших совјетских република унутар граница из 1991. године. Присталице независности Нагорно-Карабаха сматрају да декларација формално дефинише статус територије као независне од Бакуа, међутим ни Азербејџан ни Русија то нису подржали.

Прошле недеље је Пашињан најавио да билатерално повлачење трупа на границе из 1991. логично следи из споразума које су Баку и Јереван потписали на конференцијама у Сочију (уз посредовање Русије) и Прагу (уз посредовање Турске и ЕУ) 2022. године. Јерменски премијер је 13. априла 2023. објавио да је спреман да повуче трупе дуж целе граничне линије из 1991. ако Азербејџан предузме исти корак и нагласио да је ЕУ предложила такву билатералну меру као гаранцију безбедности. Почетком децембра прошле године и шеф руске дипломатије Сергеј Лавров на конференцији с азербејџанским колегом најавио је да ће споразум између Бакуа и Јеревана бити потписан на основу Алматске декларације. После прошлонедељног инцидента у којем је погинуло седам војника с обе стране у близини Лачинског коридора, Пашињан је најавио и формалну капитулацију.

Пашињанову најаву немилосрдно је потврдио и председник Азербејџана Илхам Алијев испоставивши ултиматум да Јермени који живе у Карабаху морају да узму азербејџанско држављанство или да потраже друго место за живот. Он је на државној телевизији рекао да „Јерменија, која је говорила да је 'Карабах Јерменија и тачка', сада мора да понови наше речи: 'Карабах је Азербејџан и знак узвика'”.

(Политика)